

**ELEKTRONISCH
BETALINGSVERKEER:**

**EEN TOEPASSING VAN DE
KLASSIEKE PRINCIPES**

**ELEKTRONISCH
BETALINGSVERKEER:
EEN TOEPASSING VAN DE
KLASSIEKE PRINCIPES**

REINHARD STEENNOT

Intersentia
Antwerpen – Groningen – Oxford

Elektronisch betalingsverkeer:
een toepassing van de klassieke principes
Reinhard Steennot

© 2002 Intersentia
Antwerpen – Groningen – Oxford
<http://www.intersentia.be>

ISBN 90-5095-265-8
D/2002/7849/57
NUR 827 en 793

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgevers.

DANKWOORD

In de eerste plaats gaat mijn dank uit naar mijn promotor Prof. Dr. Eddy Wymeersch voor de uitstekende begeleiding die hij mij gedurende de voorbereiding van mijn proefschrift heeft gegeven. Tevens hou ik eraan de professoren Guy Schrans en Michel Tison te bedanken.

Ook wil ik iedereen bedanken die een bijdrage heeft geleverd bij de totstandkoming van dit werk, met praktische hulp of morele steun. In het bijzonder wil ik mij hierbij richten tot mijn echtgenote Elly, die mij steeds heeft gesteund met het oog op de voltooiing van dit proefschrift.

TEN GELEIDE

Teneinde de omvang van het voetnotenapparaat in te perken, worden verwijzingen naar frequent aangehaalde werken in verkorte vorm, met vermelding “*o.c.*” opgenomen. Het betreffende werk wordt evenwel steeds volledig aangehaald, wanneer het voor de eerste keer in een bepaald deel wordt geciteerd. Tevens kan verwezen worden naar de bibliografie die zich aan het eind van het werk bevindt.

Dit werk bevat de stand van zaken op 20 augustus 2002.

VOORWOORD

De belangstelling voor elektronische betaalmiddelen is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. In dit eerste jaar na de invoering van de Euro is deze ontwikkeling opmerkelijk. Het is paradoxaal dat heel wat gebruikers het comfort van de betaling met elektronische middelen verkiezen boven het nieuwe betaalinstrument, ofschoon de territoriale aanwending van de eerste in vele gevallen beperkt is, van de tweede zich over de – thans twaalf – lidstaten van de eurozone uitstrekt.

De ontwikkeling van de elektronische betaalmiddelen heeft geleid tot een veelvoud van instrumenten, waarvan de werkingsvoorwaarden soms erg uiteenlopend zijn. Ook de wetgevers – zowel de Europese als de nationale – nemen toenemend bezit van het terrein, meestal onder de hoed van de consumentenbescherming. Een grondige privaatrechtelijke analyse, waarin enerzijds de laatste vernieuwingen op het gebied van de technologische ontwikkeling en anderzijds legistische aanpassingen ruim aan bod komen, was daarom meer dan aangewezen. In dit proefschrift, dat hij met brio heeft verdedigd op 14 mei 2002, heeft Reinhard Steennot deze aspecten uitgediept, niet vanuit een louter technische ontleding van deze instrumenten, maar – en hier ligt de fundamentele bijdrage van dit proefschrift tot de financieelrechtelijke rechtsliteratuur – vanuit een grondlegende ontleding van de privaatrechtelijke voorschriften waarop de girale betaling steunt. Daarbij maakt hij ruim gebruik – zij het op selectieve wijze – van elementen die door de studie van het vreemde recht worden aangebracht. Zonder hierbij systematisch talloze vreemde rechtsorden te willen behandelen, put hij argumenten uit de systemen die op dit vlak hetzij het verst gevorderd zijn, hetzij waar de ruimste ervaring bestaat.

Doorheen het gehele proefschrift loopt een rode draad: deze betreft de ontleding van de betaling – elektronisch of klassiek manueel – die zich in het girale verkeer voltrekt. Uitgaande van de klassieke stelling dat het rekeningtegoed bij een kredietinstelling een vordering van privaatrechtelijke aard is, op grond van een verbintenis die de bank tegenover de rekeninghouder heeft aangegaan, ontleedt de auteur de girale betaling als gesteund op een opdracht aan de bank om aan de begunstigde middels de creditering van zijn rekening een schuldvordering op zijn eigen financiële instelling te verstrekken. Deze analyse geldt zowel in de drie-partijen verhouding, waarin slechts één bank tussenkomt, als – en belangrijker voor de juridische analyse – in de vier- of meer partijenverhouding. Het gevolg van deze stelling is dat de opdrachtgever enkel contractueel verhaal heeft tegen de bank aan wie hij de opdracht heeft gegeven, doch niet tegen de

tweede bank, die op instructie van de eerste de opdracht heeft uitgevoerd. Deze laatste wordt alsdan aangeduid als uitvoeringsagent van de eerste, wat er toe leidt dat het verhaal niet op een contractuele grondslag kan worden gesteund, doch eventueel op grond van algemene beginselen van zorgvuldigheid moet steunen.

Hiermede slaat de auteur een weg in die radicaal verschilt van de opvatting die gebruikelijk in de Belgisch-Franse rechtsliteratuur wordt verdedigd en die hoofdzakelijk de tussenkomst van de tweede bank ontleedt als deze van een gesubstitueerd mandataris. Laatstgenoemde stelling wordt door de auteur grondig besproken, en de argumenten voor de ene en de andere stelling worden op overtuigende wijze getoetst. Verder situeert hij zijn stelling op de achtergrond van het Duitse gemeen recht, alsook van recente wetswijzigingen, onder meer in Duitsland, waar van een gelijkaardige opvatting wordt uitgegaan.

Eens de kwalificatie van de betaalopdracht verworven, snijdt de auteur de onderscheiden rechtsbetrekkingen aan waarin de toepassing van zijn theorie tot aanvaardbare resultaten leidt. Aldus onderzoekt hij het effect van zijn opvatting op de onderliggende verhouding, alwaar het tijdstip van de betaling de kernproblematiek uitmaakt. Toepassingen van deze leer treft men aan in het faillissementsrecht en in de verbintenisrechtelijke problematiek van de bevrijdende werking van de girale betaling. De herroeping van de betaling wordt op grond van dezelfde analyse onderzocht.

Vanuit dit kernhoofdstuk worden daarna bijzondere vraagstukken behandeld. Deze hebben meer betrekking op de afzonderlijke elektronische betaalinstrumenten en de daarop van toepassing zijnde bijzondere wetgeving, die in wezen de bescherming van de consument beoogt. Hierbij heeft de auteur niet enkel de bestaande regelen inzake handelspraktijken betrokken, maar uitvoerig aandacht besteed aan de nieuwe wet van 17 juli 2002 betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen. Dit proefschrift bevat derhalve de eerste grondige, en tezelfdertijd ook kritische commentaar op voornoemde wetgeving. Dit verklaart dat hij op het stuk van de risicoregeling voor betaling met “instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen” een alternatieve regeling voorstelt. De rijkdom van de daarbij ontwikkelde gedachten en het verwerkte materieel kan hier enkel worden vermeld.

Ten overvloede sluit het proefschrift af met twee “capita selecta”. Hierin worden twee belangrijke invalshoeken aangeraakt die in de voorafgaande hoofdstukken voor verdere behandeling ter zijde werden gelegd. Het eerste betreft de gevolgen van het faillissement van een financiële instelling in

het interbancaire verkeer, met inbegrip van de complexe materie van de afwikkelingssystemen. In het tweede wordt een duidelijk overzicht gegeven van de vragen van internationaal privaatrecht, waarvan vele nog onverkend zijn. In beide gebieden geeft de auteur blijk van voldragen meesterschap.

De lectuur van dit proefschrift over een op het eerste zicht erg technische materie zal de lezer veel voldoening schenken omdat het een ruim panorama van materies aanraakt niet enkel van financieel recht, maar ook van het privaatrecht in het algemeen, terwijl de meer moderne takken van het recht, in het bijzonder het consumentenrecht uitvoerig onderzocht worden. De auteur behandelt deze materies op heldere wijze, in een vloeiende taal, en dikwijls in erg gevatte woorden.

Eddy Wymeersch
Buitengewoon hoogleraar Universiteit Gent

INHOUDSOPGAVE

DANKWOORD	v
TEN GELEIDE	v
VOORWOORD	vii
LIJST VAN AFKORTINGEN	xxxv

INLEIDING EN AFBAKENING VAN HET ONDERZOEK	1
<i>I. Kort historisch overzicht</i>	<i>3</i>
<i>II. Belang van de diverse betalingssystemen</i>	<i>5</i>
<i>III. Afbakening van het onderzoek</i>	<i>7</i>
§ 1. Betalingsverkeer of de overmaking van geldmiddelen	7
§ 2. Elektronisch betalingsverkeer	8
A. Het criterium van het gebruikte instrument	9
B. De wijze van initialisering	10
C. De Europese aanbeveling en de Belgische wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	11
D. Toets aan de stelling van VASSEUR en beoordeling	12
§ 3. De houder en de begunstigde	14
§ 4. De uitgever en de financiële instelling	15
§ 5. Instrumenten voor de elektronische overmaking van de geldmiddelen en oplaadbare instrumenten	15
<i>IV. Inhoud van het onderzoek</i>	<i>16</i>
<i>V. Opmerking met betrekking tot de wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen</i>	<i>19</i>
<i>VI. Opmerking betreffende de rechtsvergelijking</i>	<i>20</i>

DEEL I. DE PROBLEMATIEK VAN DE TOETREDINGS- CONTRACTEN IN HET BETALINGSVERKEER

21

INLEIDING	23
------------------------	-----------

HOOFDSTUK I. DE VERHOUDING TUSSEN DE UITGEVER EN DE CONSUMENT	24
<i>Afdeling I. De bindende kracht: het gemeen recht</i>	26
§ 1. De kennisname of de mogelijkheid daartoe	27
A. Kennis van het bestaan van de algemene voorwaarden ...	27
B. De kennisname van de inhoud of de mogelijkheid daartoe	29
1. Algemene bankvoorwaarden en de bijzondere reglementen in toepassing van het gemeen recht	29
2. De invloed van de wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	31
a) Absolute verplichting	31
b) Actief optreden van de uitgever	32
c) De overmaking van de contractvoorwaarden langs elektronische weg	33
d) Vergelijking met de Europese aanbeveling van 30 juli 1997	34
§ 2. De aanvaarding	35
§ 3. Praktijk van de financiële instellingen: beoordeling in functie van de wilsleer, vertrouwensleer en verklaringsleer	35
A. De wilsleer	36
B. De verklaringsleer	38
C. De vertrouwensleer	38
1. Korte schets van de inhoud van de vertrouwensleer ..	38
2. De toepassing van de vertrouwensleer	39
a) Toepassingsvoorwaarden en grondslag	39
b) De vertrouwensleer tussen partijen onderling	42
3. De vertrouwensleer enkel als correctief op de wilsleer	46
4. De vertrouwensleer en de informatieplicht van de professioneel	46
D. De aanvaarding van de bindende kracht van de algemene voorwaarden: een toepassing van de verklaringsleer	49
<i>Afdeling II. De invloed van de Wet Handelspraktijken</i>	50
§ 1. Inhoud en nut van artikel 32, 23° W.H.P.C.	50
§ 2. De kennisname als criterium voor rechtmatigheid?	51
§ 3. Artikel 31 W.H.P.C.: het kennelijk onevenwicht	54
A. De betekenis van het suppletief recht	55
B. De rol van andere bedingen en overeenkomsten	58
C. Toepassing: de kennisname en de instemming	59

§ 4. Betekenis van de Wet Handelspraktijken voor de toepassing van de verklaringsleer	60
§ 5. Sanctionering	60
<i>Afdeling III. Mogelijke oplossingen terzake van de bindende kracht</i>	68
§ 1. De overhandiging van de algemene voorwaarden	68
A. De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen en artikel 32,23° W.H.P.C.	68
B. Een rechtsvergelijkende beschouwing	69
C. Waardering in het licht van de wils- en de vertrouwensleer	70
§ 2. Transparantie en een doorgedreven formalisme	72
A. De invoering van een doorgedreven formalisme	72
B. Rechtsvergelijkende beschouwing	73
C. Beoordeling in het licht van de wils-, vertrouwens- en verklaringsleer	75
<i>Afdeling IV. Voorlopig besluit</i>	76
<i>Afdeling V. De aanvaarding van toetredingscontracten als partijbeslissing</i> ..	78
<i>Afdeling VI. Bijzonder geval: het verstrekken van instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen langs het internet</i>	79
§ 1. Kennisname	79
§ 2. Aanvaarding	81
§ 3. Beoordeling in functie van de wils- en vertrouwensleer	81
§ 4. De mededeling van de algemene voorwaarden en de herroeping	82
HOOFDSTUK II. DE RELATIE TUSSEN PROFESSIONELEN ONDERLING	84
<i>Afdeling I. Het gemeen recht</i>	84
<i>Afdeling II. De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen</i>	84
<i>Afdeling III. Rechtsvergelijkende beschouwingen</i>	85
<i>Afdeling IV. Beoordeling</i>	86
HOOFDSTUK III. OVEREENKOMSTEN TUSSEN DE FINANCIËLE INSTELLINGEN EN INSTELLINGEN DIE ZORGEN VOOR DE INTERBANCAIRE AFWIKKELING	88
BESLUIT BETREFFENDE DE BINDENDE KRACHT	89

DEEL II. DE KWALIFICATIE VAN DE BETALINGS- MECHANISMEN – GEVOLGEN IN DE ONDERLIGGENDE VERHOUDING – HERROEPING	91
INLEIDING	93
HOOFDSTUK I. DE KWALIFICATIE VAN DE BETALINGSMECHANISMEN	94
<i>Afdeling I. De elektronische overschrijvingsopdracht</i>	94
§ 1. België en Frankrijk	97
A. De relatie opdrachtgever – tussenkomende financiële instellingen	97
1. De leer van het mandaat en het gesubstitueerd mandaat	97
a) De overschrijvingsopdracht: een lastgeving	97
b) De overschrijving als verrichting, de tussen- komst van verschillende financiële instellingen en de leer van het gesubstitueerd mandaat	99
2. De stelling van Van Ryn en Heenen	105
3. De stelling van Thunis	106
B. De relatie begunstigde – financiële instelling van de begunstigde	106
§ 2. Internationaal	107
A. De Verenigde Staten	107
B. Duitsland	108
C. De UNCITRAL modelwet en de Richtlijn grensover- schrijdende overmakingen	110
§ 3. Beoordeling	111
A. Beoordeling van de in België geformuleerde stellingen	112
1. De leer van het gesubstitueerd mandaat en het incassomandaat	112
a) Het plichtenconflict in hoofde van de financiële instelling van de begunstigde	112
b) Het incassomandaat en het tijdstip van betaling	114
c) De tussenkomst van een door de financiële instelling van de begunstigde gekozen tussenkomende financiële instelling	115
2. De stelling van Van Ryn en Heenen	115
3. Het argument van de compensatie van Thunis	116
B. Het behoud van de leer van het mandaat	116
1. Het Duitse Überweisungsgesetz getransponeerd naar Belgisch recht	117

2.	Een dubbele reeks gesubstitueerde mandaten	119
3.	Een opeenvolging van mandaten en het incassomandaat	119
§ 4.	Voorstel tot herkwalificatie	119
A.	De aard van het giraal tegoed	120
B.	Tijdstip waarop de verbintenis van de financiële instelling ontstaat	125
C.	De overschrijving: het verschaffen van een schuld- vordering	127
1.	De opdracht in de verhouding tussen de opdrachtgever en zijn financiële instelling	128
a)	Lastgeving	128
i)	Rechtshandelingen versus materiële handelingen	128
ii)	De afwezigheid van vertegenwoordiging	130
b)	De instructie als eenzijdige wilsverklaring	131
c)	Parentesis: ter beschikking stellen aan een bepaalde persoon of op een bepaalde rekening?	132
2.	De overschrijving als verrichting	135
a)	Geen overdracht van schuldvordering of subrogatie	135
b)	Geen novatie	136
c)	De overige financiële instellingen: uitvoerings- agent van de instelling van de opdracht- gever?	137
i)	De corresponderende instellingen	137
ii)	De financiële instelling van de begunstigde	142
3.	De tussenkomst van een betalingssysteem	147
	Besluit betreffende de kwalificatie van de (elektronische) overschrijving	148
	<i>Afdeling II. De kredietkaarten</i>	150
§ 1.	De overdracht van schuldvordering	151
§ 2.	De betaling met indeplaatsstelling	153
§ 3.	De borgstelling	154
§ 4.	Het mandaat	155
§ 5.	Delegatieovereenkomst	156
A.	De kenmerken van de delegatie	156
B.	De persoonlijke verbintenis van de emittent	158
C.	Een volmaakte of onvolmaakte delegatie	158
D.	Beoordeling van de kwalificatie als delegatie	160
E.	De kwalificatie van een betaling met een kredietkaart op het internet	162

<i>Afdeling III. De debetkaarten</i>	163
§ 1. De kwalificatie als onvolmaakte delegatie	164
§ 2. De stelling van Thunis	165
§ 3. De instructie en de garantie	165
<i>Afdeling IV. De protonkaart</i>	167
§ 1. Het laden van de kaart	168
§ 2. Het betalen met de kaart	170
A. Voorgestelde kwalificaties	170
1. De overhandiging van een elektronisch toonderstuk .	170
2. De inbetalinggeving	172
3. De volmaakte of onvolmaakte delegatie	173
a) De primaire aard van de verbintenis van de emittent	173
b) De aanwezigheid van schuldvernieuwing	174
B. Nieuwe benadering: de instructie en de garantie	176
§ 3. De kwalificatie van de “float”	177
A. Geen kwalificatie als zekerheid	178
B. Geen kwalificatie als kwaliteitsrekening	178
<i>Afdeling V. De internetbetaalsystemen</i>	179
§ 1. Banxafe	179
§ 2. I-Pay	180
§ 3. E-cash	181
§ 4. Netcash	183
§ 5. De elektronische cheque	186
<i>Besluit betreffende de kwalificatie</i>	187

HOOFDSTUK II. GEVOLGEN IN DE ONDERLIGGENDE VERHOUDING: HET TIJDSTIP VAN BETALING

189

<i>Afdeling I. De vaststelling van het tijdstip van betaling</i>	189
§ 1. De relatie tussen schuldeiser en schuldenaar onderling	189
A. De elektronische overschrijving sensu stricto	190
1. De meerderheidsopvatting: de creditering van de rekening	190
2. De stelling van Van Ryn en Heenen	191
3. De kwalificatie van de overschrijving als het verstrekken van een schuldvordering	193
4. Het cassatiearrest van 30 januari 2001	194
5. De Angelsaksische benadering met betrekking tot het tijdstip van betaling	195
B. De betaling met een kredietkaart	196
C. De betaling met een debetkaart, proton en e-cash	197

1.	Kwalificatie als delegatie	197
2.	Kwalificatie als instructie	198
D.	Het tijdstip van betaling en andere kwalificaties	199
§ 2.	Het interbancair niveau	199
A.	Real time gross settlement	199
B.	Netting	200
§ 3.	De invloed van het interbancair niveau	201
A.	De cheque en het rechtstreeks krediet	202
B.	De creditering voor het tijdstip van de interbancaire vereffening	203
C.	Een vergelijking met het Amerikaanse recht	205
	Besluit terzake van de vaststelling van het tijdstip van betaling	207
	<i>Afdeling II. Het faillissement en het tijdstip van betaling</i>	208
§ 1.	Het faillissement van de schuldenaar of de schuldeiser	208
A.	Een betaling in geld	208
B.	De relatie tussen het tijdstip van betaling en het faillissement in de onderliggende verhouding tussen schuldenaar en schuldeiser	209
1.	Relatie met het tijdstip van betaling	210
2.	Relatie met een ander tijdstip	211
3.	Beoordeling en voorkeur	212
C.	Het faillissement van de schuldenaar en de positie van de financiële instelling van de gefailleerde	214
D.	Het faillissement van de opdrachtgever en de garantie van de emittent	216
E.	De protonkaart en het faillissement van de begunstigde handelaar	217
§ 2.	Het faillissement van een bij de afwikkeling van de betaling betrokken financiële instelling	218
	<i>Afdeling III. Het bevrijdend karakter van de betaling</i>	218
§ 1.	De wijze waarop de schuldenaar aan zijn verbintenissen kan voldoen	218
A.	Het K.B. nr. 56 van 10 november 1967	219
B.	Het aanbod van de schuldeiser	220
C.	Het beding ten gunste van derden	222
§ 2.	Het tijdstip waarop de bevrijding optreedt	225
	<i>Afdeling IV. De problematiek van het beslag</i>	226
§ 1.	Het creditsaldo en de lopende verrichtingen	226
§ 2.	De relatie tot het tijdstip van betaling	228
§ 3.	De protonkaart en het beslag	229
A.	Bijzondere problemen bij beslag op het saldo van de protonkaart	230

B. Alternatieve benadering	231
<i>Besluit betreffende de betekenis van het tijdstip van betaling</i>	232
HOOFDSTUK III. DE HERROEPING VAN EEN OPDRACHT	233
<i>Afdeling I. Het gemeen recht</i>	233
§ 1. De elektronische overschrijving	233
A. De kwalificatie als lastgeving	233
B. De kwalificatie als instructie	234
C. Afwijkende bedingen	236
§ 2. De betaling met een kredietkaart en de kwalificatie als delegatie	237
<i>Afdeling II. De overeenkomst op afstand: herroeping versus annulatie</i>	237
<i>Afdeling III. De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen</i>	239
§ 1. Rechtspersonen versus natuurlijke personen	240
§ 2. Andersluidende contractuele bepalingen	241
<i>Afdeling IV. Een rechtsvergelijkende beschouwing</i>	242
§ 1. Frankrijk	242
A. Overschrijvingsopdrachten	242
B. Betaalkaarten	243
§ 2. De Verenigde Staten	243
A. Overschrijvingsopdrachten	243
B. Kredietkaarten	244
§ 3. Duitsland	245
A. Overschrijvingsopdrachten	245
B. Kredietkaarten	245
§ 4. Gevolgen van de internationale verschillen	246
<i>Afdeling V. De invloed van de tussenkomst van interbancaire vereffenings- mechanismen</i>	247
§ 1. Schets van de problematiek	247
§ 2. De wet inzake het definitief karakter van de afwikkeling van betalingen	249
§ 3. De invloed van de wet op de herroepingsmogelijkheid	249
§ 4. De onherroepelijkheid op het interbancair niveau en het faillissement van de opdrachtgever	251
§ 5. Rechtsvergelijking	252
A. Duitsland	252
B. Verenigde Staten, Australië en Groot-Brittannië	253
§ 6. Beoordeling	254
<i>Afdeling VI. De onherroepelijkheid en het tijdstip van betaling</i>	255
§ 1. De relatie schuldenaar – schuldeiser	255
§ 2. De interbancaire verhouding	256

BESLUIT BETREFFENDE DE GEVOLGEN VAN KWALIFICATIE	258
DEEL III. BESCHERMING VAN DE HOUDER	259
INLEIDING	261
HOOFDSTUK I. FRAUDULEUS GEBRUIK VAN INSTRUMENTEN VOOR DE ELEKTRONISCHE OVERMAKING VAN GELD- MIDDELEN EN OPLAADBARE INSTRUMENTEN	262
<i>Afdeling I. Het frauduleus gebruik van het instrument door derden</i>	<i>263</i>
§ 1. Het gemeen recht	263
A. De uitvoering van vervalste overschrijvingsopdrachten	264
1. De verplichting de rekeninghouder opnieuw te crediteren	264
a) Artikel 1239 B.W.	264
b) De restitutieverbintenis van de bankier	266
c) De afwezigheid van opdracht	266
d) Beoordeling	267
2. Uitzonderingen	269
a) Exoneratiebedingen	269
b) Toepassing van de schijnleer	271
c) Ratificatie door het niet-protesteren van de rekeninguittreksels	273
3. Besluit betreffende de toepassing van het gemeen recht	276
B. Toepassing op andere overmakingsopdrachten	276
1. De aansprakelijkheid na kennisgeving en de blokkeringsverplichting van de uitgever	278
a) Resultaatsverbintenis of inspanningsverbintenis	278
b) Onrechtmatig beding	280
2. De aansprakelijkheid voor kennisgeving	281
a) Geen beperking van de aansprakelijkheid voor kennisgeving	281
b) Beperking van de aansprakelijkheid voor kennisgeving: rol van de grove nalatigheid	281
C. De bescherming van de houder middels het contract met de begunstigde	282
§ 2. De bescherming van de houder in het consumentenrecht	282
A. Artikel 61 van de Wet Consumentenkrediet	283
1. Toepassingsgebied	283

a)	Verlies, diefstal en namaak	283
b)	Kaart of titel die onder de Wet Consumenten- krediet ressorteert	284
c)	Vereiste band tussen kaart en kredietopening ..	285
2.	Risicoverdeling in geval van verlies of diefstal van het instrument	286
3.	Namaak	288
B.	De aansprakelijkheidsverdeling ex artikel 81 §5 W.H.P.C.	289
1.	Toepassingsgebied	289
a)	Overeenkomst op afstand	289
b)	Bedrieglijk gebruik van een instrument voor de elektronische overdracht van geldmiddelen ..	290
2.	Aansprakelijkheidsverdeling	291
a)	De basisregeling	291
b)	De aansprakelijkheidsverdeling in geval van afwezigheid van fysieke voorlegging of elektronische identificatie van het instrument ..	291
C.	De annulatiemogelijkheid ex artikel 81 §5 W.H.P.C.	294
1.	De afwezigheid van fysieke voorlegging of elektronische identificatie van het instrument	294
2.	Terugbetalingsverplichting	296
D.	Besluit met betrekking tot het consumentenrecht	297
§ 3.	De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instru- menten voor de elektronische overmaking van geldmid- delen	297
A.	Toepassingsgebied	298
1.	Ratione personae	298
2.	Instrumenten	298
3.	Algemeen gebruik	299
B.	Aansprakelijkheidsverdeling	299
1.	De aansprakelijkheid na kennisgeving	300
a)	De wijze waarop de kennisgeving kan en moet geschieden	300
b)	De beëindiging van de overeenkomst als vorm van kennisgeving	302
c)	De kennisgeving en de oplaadbare instrumenten	303
2.	Geen beperking van aansprakelijkheid in geval van grove nalatigheid	304
3.	Invulling van het begrip “grove nalatigheid”	304
a)	Naar “gemeen recht”	305
b)	Concretisering van het begrip “grove nalatigheid”	306
i)	Het noteren van de code	307
ii)	De laattijdige kennisgeving	309

c)	Andere grove nalatigheden	313
i)	Het laten meekijken	314
ii)	Bewaring van het instrument	314
iii)	De laattijdige vaststelling van het oneigen- lijk gebruik	315
iv)	Periodieke informatieverplichting	316
4.	Vermoeden van grove nalatigheid	316
a)	Rechtsvergelijkende beschouwing	317
b)	De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	322
c)	Alternatieve benadering inzake het vermoeden van grove nalatigheid	323
d)	Incorporatie van het vermoeden van grove nalatigheid in de bankvoorwaarden	324
5.	Besluit terzake van de grove nalatigheid	325
6.	Geen aansprakelijkheid bij afwezigheid van elektronische identificatie en fysieke voorlegging van het instrument	325
a)	De aansprakelijkheid van de houder	325
b)	De aansprakelijkheid van de begunstigde	327
c)	Verenigbaarheid van de regeling met de richtlijn verkoop op afstand	329
7.	Geen aansprakelijkheid bij frauduleus gebruik voor het verkrijgen van het instrument	330
C.	Terugbetalingsverplichting	332
D.	Geen ruimte voor niet in de wet omschreven fouten	333
E.	Beperking van aansprakelijkheid tot creditsaldo?	334
F.	Besluit met betrekking tot de wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	336
§ 4.	Beoordeling van de wettelijke regeling	336
A.	Aansprakelijkheids- of risicoverdeling	336
B.	Beoordeling in het licht van de werking van de systemen	340
1.	Nood aan een alternatief regime voor de kredietkaart	340
2.	Nood aan een alternatief regime voor thuisbankieren	343
	Besluit betreffende de werking van de systemen	344
§ 5.	Twee bijzondere gevallen	345
A.	Het gebruik van Isabel in een bedrijfsomgeving	345
1.	De cliënt – de gebruiker	345

2. De aansprakelijkheid van de cliënt	345
3. De aansprakelijkheid van de gebruiker	347
a) Bescherming van de gebruiker in het licht van artikel 61 W.C.K. en artikel 81 § 5 W.H.P.C.	347
b) De toepassing van artikel 18 A.O.W. in de verhouding tot Isaserver	347
c) De toepassing van artikel 18 A.O.W. in de verhouding tot de werkgever	350
d) De invloed van de wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	351
B. De elektronische cheque	352
<i>Afdeling II. Frauduleus gebruik door de houder</i>	353
<i>Afdeling III. Nood aan een andere, geheel nieuwe benadering?</i>	354
§ 1. Een alternatieve risicoverdeling	354
A. Absolute preventie	355
B. Risicoverdeling in functie van de bestedingslimiet	356
C. Eliminatie van het bewijsprobleem inzake grove nalatigheid: beoordeling	359
§ 2. Nood aan een onderscheid consument – professioneel?	360
<i>Besluit betreffende het oneigenlijk gebruik van een instrument</i>	364
HOOFDSTUK II. DE AANSPRAKELIJKHEID BIJ DE FOUTIEVE OF LAATTIJDIGE UITVOERING VAN OVERMAKINGSOPDRACHTEN	366
<i>Afdeling I. De onbeschikbaarheid</i>	366
§ 1. De onbeschikbaarheid van het systeem	367
A. De aansprakelijkheidsverdeling tussen de houder en de emittent	367
1. De geldafhaling aan een automatisch loket	367
a) Storing in de terminal	368
b) Onvoldoende chartaal geld	369
c) Juridische grondslag	369
d) Aansprakelijkheid van de financiële instellingen	371
i) De aansprakelijkheid van de emitterende financiële instelling	371
ii) De financiële instelling die de terminal exploiteert	373
e) Toepassing in een netwerkgeving	375
2. De betaling bij een handelaar	375
a) Contractuele exoneratie	375

i)	Draagwijdte van artikel 32, 11° W.H.P.C. . . .	376
ii)	De essentiële verbintenis en de voornaamste prestaties van de overeenkomst	378
b)	Toepassing van het gemeen recht	381
c)	Bijzondere dimensie in een virtuele omgeving . .	382
B.	De aansprakelijkheidsverdeling tussen de houder, de handelaar en Banksys	383
1.	De relatie houder – handelaar	383
2.	De relatie handelaar – Banksys	385
a)	De uitspraak van het hof van beroep te Brussel . .	385
i)	Het algemeen reglement	385
ii)	De beweerde monopoliepositie van Banksys	387
b)	De nieuwe contractuele voorwaarden	388
C.	De onbeschikbaarheid van het vereffeningsmechanisme .	388
§ 2.	De onbeschikbaarheid van het instrument voor de elektronische overmaking van geldmiddelen en het oplaadbaar instrument	389
A.	Het blokkeren van het instrument	389
B.	Het verlies van de opgeslagen waarde	392
C.	Aansprakelijkheid van de handelaar	392
§ 3.	De vergoedbare schade	392
A.	De onbeschikbaarheid van het systeem	392
B.	De onbeschikbaarheid van het instrument voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	394
	Conclusie terzake van de aansprakelijkheid ingevolge onbeschikbaarheid	395
	<i>Afdeling II. De foutieve of laattijdige uitvoering sensu stricto</i>	395
§ 1.	De toepassing van het gemeen recht	395
A.	Overschrijvingsopdrachten	396
1.	De foutieve uitvoering van de overschrijving in het gemeen recht	396
a)	De leer van het gesubstitueerd mandaat	397
i)	De aansprakelijkheid van de financiële instelling van de opdracht-gever	397
ii)	De aansprakelijkheid van de tussenkomende financiële instellingen en de financiële instelling van de begunstigde	399
iii)	Hoofdelijke aansprakelijkheid	400
b)	De instructie om een schuldvordering te verstrekken aan de begunstigde	401
c)	De uitvoeringsagent versus de gesubstitueerde lasthebber	404

d)	Rechtsvergelijking: Duitsland	405
e)	Rechtsvergelijking: Groot-Brittannië	408
2.	Het belang van exoneratiebedingen	410
a)	In de bankvoorwaarden (verhouding financiële instelling – cliënt)	410
b)	In de overeenkomst gesloten tussen de financiële instelling en haar uitvoeringsagent	414
c)	Exoneratiebedingen in de verhouding tussen de opdrachtgever en een tussenkomende financiële instelling	415
3.	De contractuele omschrijving van overmacht	416
4.	Derdenwerking van interbancaire afspraken betreffende de controleverplichting van financiële instellingen	418
a)	De mogelijkheid voor de rekeninghouder om zich te beroepen op het interbancair reglement	419
b)	De mogelijkheid voor de financiële instelling om zich tegenover de rekeninghouder te beroepen op het interbancair reglement	421
i)	Incorporatie in de bankvoorwaarden	422
ii)	Geen incorporatie van de interbancaire afspraken in de bankvoorwaarden: verhouding opdrachtgever – financiële instelling	425
iii)	Toets aan de rechtspraak	427
iv)	Vergelijking met het Amerikaanse recht	429
5.	De aansprakelijkheid van het UCV / ELLIPS tegenover de cliënten van financiële instellingen	430
B.	Betalingsmechanismen die gekwalificeerd werden als delegatie	432
C.	Alternatieve benadering vanuit de restitutieverplichting	433
D.	De verhouding tussen de emittent en de overige deelnemers	434
1.	Binnen het UCV	435
2.	Binnen SWIFT	436
E.	De vergoedbare schade in het gemeen recht	438
1.	Algemeen	438
a)	De vordering tegen de gesubstitueerde lasthebber: contractuele of buitencontractuele schadevergoeding?	438
b)	De voorzienbaarheid van de schade	440
2.	Het belang van exoneratiebedingen	443

§ 2.	De laattijdige uitvoering en de wet op de valutadatum	443
§ 3.	De wet betreffende de grensoverschrijdende geldoverschrijvingen	444
	A. Toepassingsgebied	444
	B. Regeling ten gronde – algemeen	447
	C. De uitvoeringstermijn	448
	1. De contractueel overeengekomen uitvoeringstermijn	448
	2. De wettelijk bepaalde uitvoeringstermijn	449
	3. Verschuldigde vergoeding	450
	4. Vergelijking met het regime in de UNCITRAL modelwet	452
	D. De terugbetalingsverplichting	453
	1. De algemene regel	453
	2. De aansprakelijkheidsbeperking	454
	3. Het verhaal op interbancair niveau	455
	4. Uitzonderingen	456
	5. Beoordeling	457
	6. Vergelijking met het gemeen recht	459
	E. Overmacht	460
§ 4.	De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	461
	A. De aansprakelijkheid van de uitgever	462
	B. Toepassingsvoorwaarden	463
	C. De aansprakelijkheid racione temporis	465
	D. Omvang van de aansprakelijkheid	466
	E. Draagwijdte van afwijkende bedingen	467
	F. Civielrechtelijke kwalificatie van de regeling	468
	G. Vergelijking met het gemeen recht – aansprakelijkheidsvordering	469
§ 5.	De relatie tussen de wet grensoverschrijdende over- schrijvingen en de wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van gelden	470
	A. De niet-afwikkeling te wijten aan de door de financiële instelling van de begunstigde gekozen tussenkomende financiële instellingen	471
	B. Overmacht	472
§ 6.	Het verlies van de op een oplaadbaar instrument opgeslagen waarde	473
§ 7.	Rechtsvergelijkende analyse van de aansprakelijkheid bij foutieve uitvoering	474

A.	Het Überweisungsgesetz	475
1.	Het Überweisungsvertrag	475
a)	De laattijdige uitvoering	475
b)	De niet-afwikkeling van de betaling	476
c)	Vergelijking met het Belgische gemeen recht . . .	478
2.	Het Zahlungsvertrag	479
3.	Het Girovertrag	479
a)	De niet-afwikkeling van de betaling	479
b)	Vergelijking met het Belgische gemeen recht . . .	479
4.	De verschuldigde vergoeding	481
a)	Vergoedbare schade in toepassing van het Überweisungsgesetz	481
b)	Beperking van de aansprakelijkheid	481
c)	Vergelijking met het Belgische gemeen recht . . .	482
B.	De Verenigde Staten	483
1.	Het procedurele aspect	483
a)	De Electronic Funds Transfer Act en de Truth in Lending Act	483
b)	Het voordeel van een dergelijke procedure	485
2.	Het materiële aspect	486
a)	De Electronic Funds Transfer Act	486
b)	De Uniform Commercial Code	486
i)	Foutieve invulling van de overmakings- opdracht	487
ii)	Foutieve uitvoering	488
iii)	Conclusie	489
3.	Verschuldigde vergoeding	489
a)	De Electronic Funds Transfer Act	489
b)	De Uniform Commercial Code	490
	<i>Afdeling III. De rechtspositie van de begunstigde in de onderliggende verhouding</i>	491
	<i>Conclusie inzake de aansprakelijkheid bij foutieve uitvoering</i>	494
§ 1.	Toepassingsgebied	494
§ 2.	Beoordeling ten gronde	495
§ 3.	Omvang van de schadevergoeding	498

**HOOFDSTUK III. ANDERE WETTELIJKE BEPALINGEN DIE
SPECIFIEK STREKKEN TOT DE BESCHERMING VAN DE
CONSUMENT 500**

	<i>Afdeling I. De bepalingen inzake de overeenkomst op afstand</i>	500
§ 1.	Het verzakingsrecht	500
§ 2.	Duur van de verzakingstermijn	501

§ 3. Het verbod een voorschot of betaling te eisen	503
§ 4. Belang in het licht van de elektronische overmaking van geldmiddelen	505
§ 5. Verzakingsrecht en vorderingsrecht tegenover de uitgever . . .	507
Besluit	508
<i>Afdeling II. De toekenning van krediet bij het verstrekken en het gebruik van instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen</i>	
§ 1. Het belang van de toepassing van de Wet Consumenten- krediet	509
A. De informatieverplichting van de kredietgever	509
B. Het ongevraagd verstrekken van een kredietmiddel	510
§ 2. De toepassing van de Wet Consumentenkrediet bij de toekenning van kasfaciliteiten	513
A. Schets van het probleem	513
B. Twee theorieën	514
1. Een verworven recht op krediet	514
2. Het verlenen of toezeggen van krediet	515
a) Aan de financiële instelling opgedrongen overschrijdingen	515
b) Vrijwillige overschrijdingen	516
C. Toets aan de wilsleer	517
§ 3. De mogelijkheid zich op de onderliggende verhouding te beroepen	519
A. De tegenwerpelijkheid van de verweermiddelen	519
B. Rechtsvergelijkende beschouwing	519
<i>Afdeling III. De eenzijdige wijziging van de contractuele voorwaarden</i>	
§ 1. Gemeen recht	521
§ 2. De toepassing van artikel 32, 3° W.H.P.C. en artikel 32, 9° W.H.P.C.	522
A. Vergelijking met de Europese richtlijn	523
B. De eenzijdige wijziging van de kenmerken van de dienst	523
C. De eenzijdige wijziging van de contractvoorwaarden	524
§ 3. De wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	527
<i>Afdeling IV. De valutadatum van bankverrichtingen</i>	
§ 1. De wettelijke regeling	529
§ 2. De buitenlandse rechtspraak	530
Besluit	531

HOOFDSTUK IV. DE BEWIJSPROBLEMATIEK	532
<i>Afdeling I. De bewijslast</i>	532
<i>Afdeling II. Het bewijs van de inhoud van een elektronische overmaking van geldmiddelen</i>	535
§ 1. Rechtshandelingen versus rechtsfeiten	535
§ 2. Toepassing van het traditioneel bewijsrecht	536
A. Een bewijsovereenkomst	537
1. Inhoud en rechtsgeldigheid	537
2. Beperking ten aanzien van consumenten	538
3. Bijzondere verplichting	539
4. De bewijsovereenkomst en haar invloed op de aansprakelijkheid inzake foutieve uitvoering	539
B. De afwezigheid van een bewijsovereenkomst	540
1. Geen onderhandse akte	540
2. Het begin van bewijs door geschrift	541
a) Journaalrol	541
b) Ticket	542
3. De onmogelijkheid om zich een geschrift te verschaffen	543
4. Vermoeden	543
C. Afschriften van de journaalrol	544
§ 3. De regeling betreffende de elektronische handtekening ...	544
A. Schets van de regeling	545
1. Artikel 1322, lid 2 B.W. en artikel 4 §5 van de wet certificatie-diensten	545
2. Artikel 4 §4 van de wet certificatie-diensten	548
a) Geavanceerde elektronische handtekening ...	549
i) Omschrijving	549
ii) De techniek van de asymmetrische cryptografie	550
b) Gerealiseerd op grond van een gekwalificeerd certificaat	553
i) Een certificaat dat voldoet aan de eisen van bijlage I	554
ii) De vereisten met betrekking tot de certificatie-dienstverlener	557
c) Aangemaakt door een veilig middel voor het aanmaken van een handtekening	558
B. Het belang van de regeling inzake de elektronische handtekening voor het elektronisch betalingsverkeer ...	558
1. De geheime code of pincode	559
2. De betaling met een kredietkaart op het internet ...	560

a) Secure Sockets Layer (SSL)	560
b) Secure Electronic Transactions (SET)	561
3. Andere internetbetaalsystemen	562
a) E-cash	562
b) Internetbankieren	562
<i>Afdeling III. De bewijskracht en de aansprakelijkheid van de partijen</i>	563
§ 1. De aansprakelijkheid van de houder	563
§ 2. De aansprakelijkheid van de ontvanger	564
§ 3. De verhouding tot de aansprakelijkheid bij transacties met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen	565
A. Algemeen	565
B. De verhouding tussen de wet betreffende de transacties uitgevoerd met instrumenten voor de elektronische overmaking van geldmiddelen en de wetgeving betreffende de elektronische handtekening ..	566
<i>Besluit</i>	568
DEEL IV. CAPITA SELECTA	569
INLEIDING	571
HOOFDSTUK I. DE GEVOLGEN VAN HET FAILLISSEMENT VAN EEN FINANCIËLE INSTELLING TIJDENS DE VERWERKING VAN DE OVERBOEKINGSOPDRACHT	572
<i>Afdeling I. De financiële instelling als deelnemer aan een betalingssysteem</i> ..	573
§ 1. Toepassingsgebied	573
A. De betalingssystemen naar Belgisch recht	573
B. De deelnemers	575
C. Formele overeenkomsten tussen twee deelnemers	576
D. Extraterritoriale werking	576
§ 2. De inhoud van de wettelijke regeling	577
A. De problemen in het gemeen faillissementsrecht	577
1. Het verbod van schuldvergelijking na faillissement ..	577
2. De retroactieve werking van het faillissementsvonnis ..	579
3. De gevolgen van het faillissement voor de gestelde zekerheden	579
4. Het faillissement en het internationaal privaatrecht ..	580
B. De wet van 28 april 1999 en haar oplossingen	580
1. De tegenwerpelijke van <i>netting</i> -overeenkomsten ..	580
a) Voorwaarden	580

b)	Beoordeling van de gewettigde onwetendheid . .	582
c)	Relatie tot artikel 157 van de wet van 22 maart 1993	583
d)	De bescherming tegen de schadelijke gevolgen van handelingen gesteld in de verdachte periode	584
e)	De mogelijkheid de afwikkelingsrekening te debiteren	584
f)	Rechtsvergelijkende beschouwing	585
2.	Het definitief karakter van overboekingsopdrachten .	586
3.	De afschaffing van de 0-uur regel	587
4.	De geldigheid en tegenwerpelijheid van de gestelde zekerheden	587
5.	Het internationaal privaatrecht	589
a)	De Belgische wet	589
i)	Toepassing van de wet van het systeem	589
ii)	Toepassing van de wet van de lidstaat waar de rekening wordt gehouden	592
iii)	Doeltreffendheid van de zekerheden en het internationaal privaatrecht	592
b)	De insolventieverordening	593
c)	De richtlijn betreffende de sanering en de liquidatie van kredietinstellingen	594
§ 3.	Gevolgen voor de onderliggende verhouding tussen schuldenaar en schuldeiser	594
A.	Het faillissement van de financiële instelling van de begunstigde	595
1.	Bescherming van de begunstigde middels de depositobeschermingsregeling	596
2.	De bescherming van de begunstigde via het verhaalsrecht tegen de opdrachtgever	597
B.	Het faillissement van de financiële instelling van de opdrachtgever	598
§ 4.	Het niet voorhanden zijn van de gewettigde onwetendheid . .	599
A.	Gevolgen voor het systeem	599
B.	Gevolgen in de onderliggende verhouding	600
C.	Gevolgen voor de tussenkomende financiële instellingen	601
§ 5.	De noodzaak de financiële risico's te beheersen	602
A.	De financiële risico's verbonden aan betalings- afwikkelingsystemen	602
1.	Het kredietrisico	602
2.	Het liquiditeitsrisico	604
3.	Het <i>settlement</i> -risico	605

4. Het systeemrisico	605
B. De beheersing van de financiële risico's	606
1. Netto-betalingssystemen	606
2. Bruto-betalingssystemen	608
C. Conclusie	610
<i>Afdeling II. De toepassing van artikel 157 van de wet van 22 maart 1993</i>	610
§ 1. De afschaffing van de 0 uur regel	610
§ 2. De tegenwerpelijke van netting-overeenkomsten	611
A. Toepassingsvoorwaarden	612
B. Nadelen	613
1. Terzake van de toepasselijke wet	613
2. Terzake van de mogelijkheid de afwikkelings- rekening te debiteren	615
§ 3. Artikel 157 en de onderliggende verhouding tussen schuldenaar en schuldeiser	615
<i>Afdeling III. De toepassing van de wet grensoverschrijdende geldoverschrijvingen</i>	616
<i>Besluit</i>	620

HOOFDSTUK II. INTERNATIONAAL PRIVAATRECHTELIJKE PROBLEMEN BIJ GRENSOVERSCHRIJDENDE BETALINGEN ... 622

<i>Afdeling I. Afbakening</i>	622
§ 1. Tijdstip van betaling en de bevrijding van de schuldenaar ...	623
§ 2. De aansprakelijkheid van de houder en de uitgever bij frauduleus gebruik	624
§ 3. De aansprakelijkheid bij foutieve uitvoering	624
§ 4. De herroeping en de annulatie	625
§ 5. De kwalificatie	626
§ 6. De bewijsmiddelen	626
<i>Afdeling II. De relatie tussen de uitgever en de houder</i>	628
§ 1. De bevoegde rechtbank	628
A. De plaats van uitvoering	629
B. Prorogatie van bevoegdheid	631
C. Bijzondere regeling inzake consumentenovereen- komsten	632
§ 2. De toepasselijke wet	635
A. De rechtskeuze en de kenmerkende prestatie	635
1. Algemeen	635
2. De herroeping gericht tot de financiële instelling van de opdrachtgever	637

B.	De bijzondere regeling met betrekking tot consumentenovereenkomsten	638
1.	Bijzonder voorstel of publiciteit en noodzakelijke handelingen in het land van de consument	639
a)	Het bijzonder voorstel of de publiciteit	639
b)	De handelingen noodzakelijk voor het sluiten van de overeenkomst	641
2.	Een reis georganiseerd door de verkoper	642
3.	Alternatief regime voor consumentenovereenkomsten	642
C.	Bepalingen van dwingend recht	644
D.	Invloed van verwijzingsregelen uit nationale wetgeving ..	646
E.	Draagwijdte van het herkomstlandbeginsel krachtens de richtlijn elektronische handel	648
1.	Het herkomstlandbeginsel	648
a)	Het gecoördineerd gebied	649
b)	Vereisten inzake vestiging	651
c)	De keuze van het toepasselijk recht in contractuele aangelegenheden	651
d)	De contractuele verplichtingen betreffende consumentenovereenkomsten	652
2.	De verhouding tussen het internationaal privaatrecht (lex contractus) en het herkomstlandbeginsel uit de richtlijn elektronische handel	653
a)	De belemmering van het vrij verkeer	657
b)	De gerechtvaardigde belemmering	658
i)	Inhoudelijke vereisten	659
ii)	Notificatieverplichting	660
c)	Gevolg van de niet gerechtvaardigde beperking van het vrij verkeer	661
3.	Het internationaal privaatrecht en het primair verdragsrecht	662
4.	Beoordeling van het herkomstlandbeginsel krachtens de richtlijn elektronische handel	664
	<i>Afdeling III. De relatie tussen de schuldenaar en schuldeiser</i>	667
§ 1.	De internationale bevoegdheid	667
§ 2.	De toepasselijke wet	670
	<i>Afdeling IV. De relatie tussen de verschillende betrokken partijen</i>	671
§ 1.	De grensoverschrijdende overschrijving	671
A.	Belang van de kwalificatie	672
B.	Opsplitsing van de overschrijving	672
C.	Het eenheidsconcept	674

D. Het eenheidsconcept en de tussenkomst van een betalingssysteem	675
E. Beoordeling	676
F. De vorderingen tegen derden	678
G. De herroeping	681
§ 2. De kwalificatie als delegatie	681
A. Belang van de kwalificatie	682
B. De buitencontractuele verhouding	682
<i>Besluit betreffende het internationaal privaatrecht</i>	683
BESLUIT	684
<i>I. Algemeen</i>	684
§ 1. De kwalificatie van de betalingsmechanismen	684
A. De eigenlijke kwalificatie	684
B. De gevolgen van de kwalificatie	685
§ 2. Het belang van de contractuele afspraken	687
§ 3. Het wettelijk optreden en de contractuele vrijheid	689
A. De bepalingen van algemeen consumentenrecht	689
B. De bijzondere bepalingen betreffende het betalingsverkeer	690
§ 4. De invloed van het interbancaire op de onderliggende verhouding	694
§ 5. De uitdaging van het grensoverschrijdend betalingsverkeer ..	695
<i>II. Eigen voorstel terzake van de bescherming van de houder</i>	696
BIBLIOGRAFIE	699
TREFWOORDENREGISTER	741

LIJST VAN AFKORTINGEN

A.C.P.	Archiv für die Civilistische Praxis
Act.dr.	Actualités du droit
A.J.T.	Algemeen Juridisch Tijdschrift
A.J.T.-Dossier	Algemeen Juridisch Tijdschrift. Dossier
Amén. Terr.	Aménagement, environnement,urbanisme et droit foncier
Ann.dr.	Annales de droit
Ann.dr.Liège	Annales de droit de Liège
Ann.dr.Louvain	Annales de droit de Louvain
A.P.R.	Algemene Praktische Rechtsverzameling
Arr.Cass.	Arresten van het Hof van Cassatie
Arr. Verbr.	Arresten van het Hof van Verbreking
Bank Fin.	Bank- en Financieuzen
Bank Fin. R.	Bank- en Financieel Recht
Banque	Banque : La Revue de la profession bancaire
Banque & Droit	Banque & Droit
B.B.	Betriebsberater
BGHZ	Entscheidungen des Bundesgerichtshofs in Zivilsachen
B.L.J.	Business Law Journal
B.S.	Belgisch Staatsblad
Bull.	Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation
Bull. Banque de France	Bulletin de la Banque de France
Bull. Civ.	Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation-chambres civiles
Bull. G.B.	Bulletin van de Generale Bank
Bull. Joly Bourse	Bulletin Joly bourse et produits financiers
C.J.	Cahier van de Jurist
C.L.J.	Consumer Law Journal
C.L.S.R.	Computer Law and Security Report
Computerr.	Computerrecht : Tijdschrift voor Informatica en Recht
C.R.	Computer und Recht
DAOR	Het Ondernemingsrecht
D.C.C.R.	Consumentenrecht
D.	Dalloz
D.B.	Der Betrieb
Dr. inform.	Droit de l'informatique et des télécoms
Dr. prat. com. int.	Droit et pratique du commerce international
E.F.S.L.	European Financial Services Law

E.R.P.L.	European Review of Private Law
Eur. Vervoerr.	Europees Vervoerrecht
EuZW	Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
EwiR	Entscheidungen zum Wirtschaftsrecht
F.E.T.	Financieel Economische Tijd
I.B.L.	International Business Lawyer
I.F.L.R.	International Financial Law Review
Intl J L & Info Tech	International Journal of Law and Information Technology
IPRax.	Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrecht
J.C.P.	La Semaine Juridique : édition générale Juris-classeur périodique
J.I.B.L.	Journal of International Banking Law
Jur. Liège	Jurisprudence de Liège
J.L.M.B.	Revue de jurisprudence de Liège, Mons et Bruxelles
Journ.proc.	Le Journal des procès
J.T.	Journal des Tribunaux
J.T.T.	Journal des Tribunaux du Travail
Jura Falc.	Jura Falconis. Juridisch wetenschappelijk studententijdschrift
Jur. H.v.J.	Jurisprudentie van het Hof van Justitie
J.Z.	Juristen-Zeitung
Limb. Rechtsl.	Limburgs Rechtsleven
Mod. L. Rev.	Modern Law Review
N.J.	Nederlandse Jurisprudentie
N.J.B.	Nederlands Juristenblad
N.J.W.	Neue Juristische Wochenschrift
N.J.W- RR	Neue Juristische Wochenschrift Rechtssprechungs-Report
N.T.B.R.	Nederlands Tijdschrift voor Burgerlijk Recht
N.T.E.R.	Nederlands Tijdschrift voor Europees Recht
Or.	Oriëntatie. Sociaal recht – Personeelsbeleid
Parl. St.	Parlementaire Stukken
Pas.	Pasicrisie Belge
PB. C.	Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen – Mededelingen
PB. L.	Publikatieblad van de Europese Gemeenschappen – Wetgeving
R.C.D.I.P.	Revue Critique de Droit International Privé
R.C.J.B.	Revue Critique de Jurisprudence Belge

R.D.C.	Revue de Droit Commercial Belge
Rec. gén. enr. not.	Recueil général de l'enregistrement et du notariat
REDC	Revue européenne de droit de la consommation
REDP	Revue européenne de droit privé
Rép.not.	Répertoire notarial
Res Jur.Imm.	Res et Jura Immobilia
Rev. Dr. Banc. et Fin.	Revue de Droit Bancaire et Financier
Rev. Dr. Intern. Comp.	Revue de Droit International et de Droit Comparé
Rev. dr. U.L.B.	Revue de droit de l'U.L.B.
Rev. gén. dr.	Revue générale de droit
Rev. not. b.	Revue du notariat Belge
Rev. U.L.B.	Revue de l'Université de Bruxelles
Rev. Ubiquité	Revue Ubiquité
R.G.A.R.	Revue générale des assurances et des responsabilités
R.H.A.	Rechtspraak van de Haven van Antwerpen
R.I.D.C.	Revue Internationale de Droit Commercial
R.I.D.E.	Revue Internationale de Droit Economique
R.I.W.	Recht der Internationalen Wirtschaft
R.P.S.	Revue Pratique des Sociétés
R.R.D.	Revue Régionale de Droit
R.T.D. Civ.	Revue Trimestrielle de Droit Civil
R.T.D. Comm.	Revue Trimestrielle de Droit Commercial
R.T.D. Europ.	Revue Trimestrielle de Droit Européen
R.W.	Rechtskundig Weekblad
S.E.W.	Sociaal Economische Wetgeving
Soc. Kron.	Sociaalrechtelijke Kronieken
S.Z.W.	Schweizerische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht
T. Aann.	Tijdschrift voor Aannemingsrecht
T.B.B.R.	Tijdschrift voor Belgisch Burgerlijk Recht
T. Belg. Not.	Tijdschrift voor Belgische Notarissen
T.B.H.	Tijdschrift voor Belgisch Handelsrecht
Texas L.R.	Texas Law Review
T.G.R.	Tijdschrift voor Gentse Rechtspraak
T. Not.	Tijdschrift voor Notarissen
T.P.R.	Tijdschrift voor Privaatrecht
T.R.V.	Tijdschrift voor Rechtspersoon en Venootschap
T.V.C.	Tijdschrift voor consumentenrecht
T. Vred.	Tijdschrift van de Vrede-en Politie-rechters

T.V.V.S.	Tijdschrift voor Ondernemingsrecht
Verz. W.	De Verzekeringswereld
Vr. en Antw.	Parlementaire Vragen en Antwoorden
W.M.	Zeitschrift für Wirtschafts- & Bankrecht
W.P.N.R.	Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie
W.U.B.	Entscheidungssammlung zum Wirtschafts- und Bankrecht
Z.B.B.	Zeitschrift für Bankpolitik und Bankpraxis
Z.H.R.	Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht
Z.I.P.	Zeitschrift für Wirtschaftsrecht